

СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ США В ПЕРІОД ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ПІВДНЯ

Войтюк Станіслав,

здобувач вищої освіти першого рівня
Навчально-наукового інституту історії,
права та міжнародних відносин
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
voitukstas19@gmail.com

Науковий керівник: **Сокирська Владилена,**
доктор історичних наук, професор
кафедри всесвітньої історії,
міжнародних відносин та
методики навчання історичних дисциплін
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Громадянська війна в США (1861–1865) та подальша Реконструкція Півдня (1865–1877) стали визначальними етапами в соціальному розвитку країни. Війна між Північчю та Півднем у США спричинила значні зміни в соціальній структурі американського суспільства, особливо в контексті скасування рабства, прав афроамериканців та перерозподілу політичної й економічної влади. У даній роботі проаналізовано соціальне становище різних верств населення США в цей період та основні трансформації, що відбулися під впливом військового конфлікту та заходів Реконструкції.

До початку Громадянської війни соціальна структура населення США формувалася під впливом економічних, політичних та культурних особливостей двох основних регіонів – південних та північних штатів. Вони мали суттєві відмінності у рівні промислового розвитку, способі організації праці та соціальних відносинах.

Північні штати на момент початку Громадянської війни у 1861 р. переживали період стрімкої індустріалізації та урбанізації. Основу економіки становили промисловість, фінансовий сектор та розгалужена мережа залізниць, які сприяли зростанню міст і розвитку внутрішнього ринку. Вільна праця була домінуючою формою економічної діяльності, що визначало соціальну мобільність населення та формування середнього класу.

Структура суспільства Півночі складалася з кількох основних соціальних груп [1].

1. Промислова буржуазія та фінансова еліта – великий капітал, який контролював заводи, банки, залізниці та морську торгівлю. Саме представники цієї групи відігравали провідну роль у політичному житті країни, підтримуючи Республіканську партію.

2. Середній клас – дрібні підприємці, службовці, професіонали (лікарі, юристи, інженери), які складали основу міського населення. Ця група розширювалася завдяки розвитку економіки та зростанню ролі освіти.

3. Робітничий клас – працівники фабрик, шахт та інших промислових підприємств. Значну частину робітників становили іммігранти, переважно з Ірландії та Німеччини, які стикалися з дискримінацією та низьким рівнем заробітної плати.

4. Фермери та сільськогосподарські робітники – важливий соціальний прошарок, представники якого підтримували індустріалізацію, проте виступали проти розширення рабства в нові території.

Північні штати були більш соціально мобільними, що давало можливості для кар'єрного зростання та покращення життєвого рівня. У політичному плані населення підтримувало ідеї вільної праці, демократичних прав і ринкової економіки, що стало важливим чинником конфлікту з Півднем.

На відміну від Півночі, південні штати зберігали аграрну економіку, основу якої становило плантаційне господарство. Панівною формою праці була система рабовласництва, що забезпечувала економічне домінування великої землевласницької еліти.

Основні соціальні групи Півдня [2, с. 310]:

1. Плантатори – невелика привілейована меншість, яка контролювала значну частину земель і експлуатувала рабську працю. Вони мали політичний вплив, формуючи керівні органи Південних штатів та виступаючи за збереження системи рабства.

2. Дрібні фермери (йомени) – самостійні землевласники, які обробляли власні ділянки, проте часто перебували у залежності від плантаторів через боргові зобов'язання та нерівні ринкові умови.

3. Наймані робітники – бідне біле населення, яке працювало на плантаціях та у містах, але не мало значних соціальних перспектив через конкуренцію з рабською працею.

4. Раби – найчисельніша соціальна група, яка була позбавлена прав і використовувалася як дешева робоча сила в сільському господарстві. Раби не мали доступу до освіти, не володіли майном і часто зазнавали жорстокого поводження.

Політична еліта Півдня вбачала у збереженні рабства ключовий елемент соціальної стабільності, що стало однією з головних причин конфлікту з Північчю.

З початком війни значна частина чоловічого населення була мобілізована до армій Союзу та Конфедерації, що мало серйозні наслідки для економіки та соціального життя [3; 4].

На Півночі [5, с. 290]:

1. Промисловий сектор зазнав змін через необхідність забезпечення армії зброєю, амуніцією та іншими ресурсами, що призвело до зростання попиту на робочу силу.

2. Велику роль у виробництві почали відігравати жінки, які замінили мобілізованих чоловіків у промисловості, медицині та сфері освіти.

3. Посилилася імміграція, особливо з Європи, що сприяло зростанню чисельності робітничого класу.

На Півдні [6, с. 10]:

1. Війна спричинила економічний занепад: блокада з боку флоту Союзу обмежила експорт бавовни та імпорту необхідних товарів, що посилювало кризу.

2. Руїнування інфраструктури та втрата робочої сили через мобілізацію призвели до нестачі продовольства та масового зубожіння населення.

3. Рабовласницька система почала розпадатися, оскільки тисячі рабів втікали або приєднувалися до армії Союзу, що підірвало основу економіки Півдня.

Одним із найважливіших наслідків Громадянської війни стало офіційне скасування рабства, що мало далекосяжні соціальні, економічні та політичні наслідки для американського суспільства. Визволення афроамериканців зі статусу рабів стало першим кроком до їхньої формальної інтеграції в громадянське життя, однак цей процес супроводжувався численними труднощами, спричиненими соціальними упередженнями, політичною боротьбою та економічними викликами [3, с. 236].

Прокламація про звільнення, видана президентом Авраамом Лінкольном 1 січня 1863 року, проголосила свободу рабів на територіях Конфедерації. Однак її юридична дія обмежувалася зонами, які контролювалися південними штатами, тому реальне звільнення афроамериканців залежало від військового успіху армії Союзу [7, с. 88]. Остаточне скасування рабства було закріплено Тринадцятою поправкою до Конституції США, ратифікованою 6 грудня 1865 року, яка повністю заборонила рабство на території США.

Однак формальна свобода не означала автоматичної рівності в суспільстві. Багато звільнених афроамериканців не мали ні власної землі, ні засобів для існування, що створювало гостру проблему соціальної адаптації. Щоб полегшити цей процес, у 1865 році було створено Бюро у справах вільних (Freedmen's Bureau), яке мало на меті надавати допомогу колишнім рабам, сприяти їхньому працевлаштуванню, забезпечувати доступ до освіти та захищати їхні права у судових процесах. Бюро відіграло ключову роль у заснуванні шкіл і коледжів для афроамериканців, що сприяло підвищенню рівня грамотності серед цієї спільноти [8, с. 90]. Завдяки зусиллям уряду та місіонерських організацій

тисячі афроамериканців отримали можливість навчатися, що було безпрецедентним явищем в історії США.

Реконструкція (1865–1877) була періодом масштабних реформ, спрямованих на реінтеграцію Півдня та забезпечення громадянських прав для афроамериканців. Прийняття Чотирнадцятої поправки (1868) до Конституції США гарантувало рівний захист перед законом усім громадянам, а П'ятнадцята поправка (1870) забороняла дискримінацію при голосуванні на основі раси, кольору шкіри або попереднього стану підневільності [9, с. 4]. Завдяки цим змінам афроамериканці вперше отримали можливість брати участь у політичному житті країни. У південних штатах з'явилися афроамериканські законодавці, судді та чиновники, що стало значним кроком до політичної рівності. Наприклад, під час Реконструкції близько 2 000 афроамериканців обіймали державні посади, зокрема сенатор Гарем Ревелс і конгресмен Бенджамін Тарнер [10, с. 40].

Однак політичні здобутки афроамериканців зіткнулися з активним спротивом з боку білих консерваторів, які прагнули відновити соціальну ієрархію, що існувала до війни. Незважаючи на офіційне скасування рабства, економічна залежність афроамериканців залишалася серйозною проблемою. Більшість звільнених рабів не мали власної землі, що унеможливлювало їхню економічну незалежність. Федеральний уряд розглядав можливість земельної реформи, відомої як програма «40 акрів і мул» (40 acres and a mule), що передбачала наділення афроамериканських сімей землею, конфіскованою у плантаторів. Однак ця ініціатива не була реалізована в повному обсязі, оскільки після закінчення Реконструкції більшість переданих земель було повернуто колишнім власникам [11, с. 55].

Через відсутність економічних ресурсів багато афроамериканців змушені були укладати кабальні контракти (sharecropping) з білими землевласниками. За цією системою колишні раби отримували в оренду земельні ділянки, а натомість зобов'язувалися передавати частину врожаю власникам землі [12, с. 32]. Умови таких угод часто були вкрай не вигідними для афроамериканців, що призводило до їхньої економічної залежності та фактичного закріпачення.

Завершення Реконструкції у 1877 р. стало початком періоду посилення расової дискримінації в південних штатах. Повернення до влади білих демократів спричинило поступове згортання політичних прав афроамериканців. Закони Джима Кроу, прийняті у 1880–1890-х роках, запровадили расову сегрегацію в громадських місцях, освіті та транспорті. Крім законодавчого обмеження прав афроамериканців, вони часто ставали жертвами насильства. Організації на кшталт Ку-клукс-клану вдавалися до

терору, зокрема нападів на афроамериканські громади, лінчування та залякування виборців [13, с. 95].

Політичні права афроамериканців були систематично обмежені через застосування таких методів, як податки на голосування (poll taxes), тести на грамотність (literacy tests) і вимога «дідової поправки» (grandfather clause), яка дозволяла голосувати лише тим, чиї предки мали це право до Громадянської війни. Ці заходи суттєво зменшили кількість афроамериканських виборців у південних штатах.

Реконструкція дала афроамериканцям певні політичні й освітні можливості, однак її згортання у 1877 р. призвело до реставрації системи расової нерівності. Закони Джима Кроу, економічна залежність та насильство з боку білих расистських організацій ускладнили процес соціальної мобільності афроамериканців, залишаючи їх у стані дискримінації на десятиліття. Попри це, здобутки Реконструкції, такі як Чотирнадцята та П'ятнадцята поправки, стали фундаментом для майбутньої боротьби за громадянські права у XX ст., що врешті-решт призвело до ліквідації сегрегації та правової дискримінації у 1960-х роках [14, с. 21].

Іншою соціальною ланкою того часу були жінки. До початку Громадянської війни жінки переважно займалися домашнім господарством, вихованням дітей і працювали у сфері освіти або швейному виробництві. Однак війна змінила цю ситуацію, змусивши тисячі жінок брати активну участь у підтримці армій, веденні господарства та забезпеченні тилу.

Однією з найважливіших сфер, де жінки зробили значний внесок, стала медична допомога. Багато жінок працювали у військових шпиталях як медсестри, доглядальниці та лікарі. Видатними представницями цього руху були Клара Бартон, яка заснувала Американський Червоний Хрест, та Доротея Дікс, яка організувала медичну службу Союзу. Жінки також брали участь у шпигунській діяльності, допомагали організовувати постачання продовольства та забезпечували догляд за пораненими солдатами [15, с. 40].

Економічна діяльність жінок також зазнала змін. Через масову мобілізацію чоловіків на фронт жінки почали виконувати роботу, яка раніше вважалася суто чоловічою. Вони працювали на фабриках, у майстернях, займалися фермерським господарством та адміністративною роботою. Це дало змогу жінкам здобути економічний досвід і сприяло формуванню руху за їхні права [16, с. 22]. Хоча прямої участі у бойових діях жінки офіційно не брали, деякі з них таємно вступали до армії, маскуючись під чоловіків. Відомими випадками стали історії Сарі Едмондс, яка служила у військах Союзу, та Лорети Веласкес, що брала участь у боях на боці Конфедерації.

Після завершення Громадянської війни перед жінками США постало нове завдання – інтеграція в суспільство, що змінювалося під впливом політичних та соціальних реформ. У період Реконструкції (1865–1877) жінки продовжували виконувати важливі соціальні функції, особливо в освітній та благодійній сферах. Одним із ключових напрямів діяльності жінок у цей період стало навчання звільнених рабів [17, с. 330]. Жіночі організації, зокрема Американська місіонерська асоціація, направляли вчительок до Південних штатів, де вони відкривали школи для афроамериканців. Окрім освітньої діяльності, жінки продовжували працювати у сфері медичного забезпечення та соціальної допомоги. Вони брали участь у благодійних проєктах, допомагаючи вдовам, сиротам та ветеранам війни. Водночас війна сприяла формуванню жіночого руху за рівні права. Активістки, такі як Сьюзен Ентоні та Елізабет Кейді Стентон, виступали за розширення прав жінок, включаючи надання виборчих прав. У 1869 р. було засновано Національну асоціацію виборчих прав жінок, що стало важливим етапом у розвитку феміністичного руху в США [14, с. 22].

Проте, незважаючи на активну участь жінок у громадському житті, вони не отримали виборчого права на федеральному рівні. Жіночий рух змушений був продовжувати боротьбу упродовж кількох десятиліть, доки 1920 року прийняття Двадцятої поправки не забезпечило жінкам право голосу.

Незважаючи на провали Реконструкції, її наслідки мали довготривалий вплив на американське суспільство. По-перше, були закладені правові основи для боротьби за громадянські права у XX ст. – Чотирнадцята та П'ятнадцята поправки залишилися ключовими інструментами у правозахисних рухах. По-друге, політична активність афроамериканців у період Реконструкції показала можливість демократичних змін навіть у глибоко сегрегованому суспільстві. Однак расова дискримінація та економічні труднощі зберігалися ще багато десятиліть, що стало однією з причин соціальних протестів у XX ст., зокрема Руху за громадянські права 1960-х років.

Висновки. Отже, Громадянська війна та період Реконструкції стали ключовими етапами соціальної трансформації США. Скасування рабства змінило соціальну структуру країни, але не усунуло расової дискримінації. Попри зусилля федерального уряду, більшість реформ Реконструкції не змогли повністю інтегрувати афроамериканців у суспільство. Роль жінок у громадському житті значно зросла, що стало основою для подальшої боротьби за рівноправ'я. Соціальні розбіжності між Північчю та Півднем залишалися суттєвими, що впливало на подальший розвиток країни.

Таким чином, Громадянська війна та Реконструкція не лише заклали основи сучасної правової системи США, а й сформували довготривалі соціальні виклики, з якими країна продовжувала стикатися у XX столітті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Blight David W. *Race and Reunion: The Civil War in American Memory*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 2001.
2. Alexander Thomas B. Persistent Whiggery in the Confederate South, 1860–1877. *Journal of Southern History*. 1961. №27 (3). P. 305–329. URL: <https://doi.org/10.2307/2205211> (date of application: 22.03.25).
3. Alexander Leslie M., Rucker Walter C. *Encyclopedia of African American History*. Santa Barbara: ABC-CLIO. 2010. 699 p.
4. Brundage Fitzhugh. Reconstruction in the South. *Journal of the Civil War Era*. №7 (1). Chapel Hill, North Carolina: University of North Carolina Press. 2017. URL: <https://doi.org/10.1353/cwe.2017.0002> (date of application: 22.03.25).
5. Cimbala Paul A., Miller Randall M. *An uncommon time: the Civil War and the northern home front*. North's Civil War (1st ed.). New York: Fordham University Press. 2002. pp. 285–305.
6. Downs Gregory, Masur Kate. *The Reconstruction Era 1861–1900*. National Park Service: The National Historic Landmarks Program. 2017. pp. 3–91.
7. Feldman Glenn. *The Disfranchisement Myth: Poor Whites and Suffrage Restriction in Alabama*. Athens: University of Georgia Press. 2004. 136 p.
8. Gienapp William. *Abraham Lincoln and Civil War America: a biography*. New York: Oxford University Press. 2002. 155 p.
9. Harlow Luke E. The Future of Reconstruction Studies. *Journal of the Civil War Era*. №7 (1). Chapel Hill, North Carolina: University of North Carolina Press. 2017. P. 3–6. URL: <https://doi.org/10.1353/cwe.2017.0001> (date of application: 22.03.25).
10. Lash Jeffrey N. Civil War Irony: Confederate Commanders and the Destruction of Southern Railways. *Prologue: Quarterly of the National Archives*. 1993. №25 (1). P. 35–47.
11. Hyman Harold. *To Try Men's Souls: Loyalty Tests in American History*. Berkeley: University of California Press. 1959. 93 p. URL: <https://doi.org/10.2307/jj.8306230> (date of application: 22.03.25).
12. Severance Benjamin Horton. *Tennessee's Radical Army: The State Guard and Its Role in Reconstruction* (PhD thesis). University of Tennessee. 2002. 59 p.
13. Rodrigue John C. *Reconstruction in the Cane Fields: From Slavery to Free Labor in Louisiana's Sugar Parishes, 1862–1880*. Baton Rouge, Louisiana: Louisiana State University Press. 2001. 168 p.
14. Stazak Luke, Masur Kate, Williams, Heather Andrea, Downs Gregory P., Glymph Thavolia, Hahn Steven, Foner Eric. Eric Foner's 'Reconstruction' at Twenty-five. *The Journal of the Gilded Age and Progressive Era*. №14 (1). Cambridge, England: Cambridge University Press. 2015. P. 13–27. URL: <https://doi.org/10.1017/S1537781414000516> (date of application: 22.03.25).
15. Paskoff Paul F. Measures of War: A Quantitative Examination of the Civil War's Destructiveness in the Confederacy. *Civil War History*. 2008. №54 (1). P. 35–62. URL: <https://doi.org/10.1353/cwh.2008.0007> (date of application: 22.03.25).
16. Valelly Richard M. *The Two Reconstructions: The Struggle for Black Enfranchisement*. University of Chicago Press. 2004. 29 p.
17. Trelease Allen W. Republican Reconstruction in North Carolina: A Roll-call Analysis of the State House of Representatives, 1866–1870. *Journal of Southern History*. 1976. №42 (3). P. 319–344. URL: <https://doi.org/10.2307/2207155> (date of application: 22.03.25).